

FASIK VE EĞLENCE

Prof. Dr. Musa K. YILMAZ*

Giriş :

Çürümüş Sistemleri Ayakta Tutan Batıl Umdeler

Kur'an-ı Kerim, hak ile batılın, doğru ile yanlışın, iman ile küfrün, güzel ile çirkinin mücadelesini dile getiren sahnelerle doludur. Batıl, hakkın karşısında yeralan boş bir emeldir. Doğrunun karşısında yeralan yanlış ne kadar asılsız ise, hakkın karşısında yer alan batıl da o kadar boş ve temelsizdir. Batılı meslek edinenler hakikatten uzak bir hayal içinde yaşarlar. Hak müesseseleriyle ayakta durduğu gibi, batıl da kurumlarıyla ayakta durur. Hak güneş gibidir. Doğduğu zaman batıl bütün kurumlarıyla gizlenir. Fakat hak perdelendiği zaman batıl hükmetmeye başlar.

Şurasını unutmamak gerekir ki, batıla sarılanlar da onu hak diye takdim ederler. Hiçbir müfsid "ben müfsidim" demediği ve daima suret-i Haktan görüldüğü gibi, batılı savunanlar da hakkın kendilerinde olduğunu iddia ederler. Ancak bu iddialarına kendileri bile inanmaz. Bu yüzden hak diye takdim edilen batılın yaşanması uzun zaman mümkün değildir. Bu itibarla hak güneşinin doğuşu yakınlığı zaman batılı ve yanlış savunanlar paniğe kapılırlar. Suret-i haktan görünmek için devamını arzu ettikleri çürümüş sistemlerinin can alıcı ana umdelerini devreye sokarak bir müddet daha ayakta kalmaya çalışırlar. Fakat sonunda Kur'an'ın ifadesiyle "hak gelir, batıl zail olur. Çünkü batıl zail olmaya mahkumdur."

Fitrat kanunlarına aykırı olan ve yanlışlıklarla dolu olan batıla dayalı sistemleri ayakta tutan ana umdelerden söz etmeden önce Kur'an'da dile getirilen bir hakikatten söz etmek istiyorum. Mekke döneminde Nadir b.

* HR. Ü. İlahiyat Fakültesi Dekanı

Haris adında bir şahıs vardı. Bugünkü anlamda Mekke'deki gazinocuların kralı hükmündeydi. Her akşam şarkıcı dansözleri oynatır, içki içirir, İranlı Rüstem, İsfendiyor ve Yunanlı Herkül'ün menkıbeleriyle etrafına topladığı gençleri coştururdu. Amacı insanların, özellikle gençlerin Hz. Peygamber'le temasını önleyerek hakikatin anlaşılmasına engel olmaktı.

Nadir b. Haris genellikle Hz. Peygamber'in toplantılarının yapıldığı zamanları tespit eder, onun bulunduğu evin sokak kapısında durur, hidayet nurunu arayanları yakalar ve şöyle derdi: " Ben sizi daha karlı, daha keyifli daha hoş bir yere davet ediyorum. Cariyeler, Şarkıcı dansözler içkiler ve masallar sizin emrinizde . Gidip Muhammed'in yanında namaz kılmaktan ya da savaşmaktan daha iyi değil mi? Yazık değil mi size? " (Bu rivayet için Bkz. Zemahşeri, el- Keşşaf, III, 491: Kurtubî, Tefsir XIV, 52;) Kısacası hidayet arayanların yolunda pusu kuran bir adamdı Nadir b. Haris...

İşte Kur'an bunlara işaret ederek "İnsanlardan kimi var ki, bilgisizce insanları Allah'ın yolundan saptırmak ve onunla alay etmek için (masal- hikâye gibi) eğlence türünden boş Sözleri satın alırlar. İşte onlara, küçük düşürücü bir azap vardır. "(Lokman: 6) buyurur.

Gerçekten de bir kısım insanlar, kokmuş, çürümüş, sefessüf etmiş düzenleri ayakta tutmak ve gençleri delalet vadilerinde sürüklemek için eğlenceye sarılmaktadırlar. Zira eğlence, insanların kolayca vazgeçemedikleri ve uğrunda bir çok değerlerini feda edebildikleri çok hayati bir husustur. Özellikle genç nüfus bu tür nefsanî ve behimî teklifleri zevkle kabul eder, eğlenceye dalar, düşünmeyi ikinci plana atar, sonuçta aksaklıklarla dolu olan bir toplumla karşı karşıya kalırsınız. Batıl sistemleri ayakta tutan ve insanları delalete sürükleyen korkunç tuzak olan eğlenceyi üç kısma ayırmak mümkündür.

a) Oyunlar : Bugün dünyanın bir çok ülkesinde batılı savunuların sarıldığı en önemli konu, muhtelif adlarla ortaya sürülen oyunlardır. Televizyon ve Sinema filmleri, spor müsabakaları, kumar oyunları ve atarı gibi gençleri adeta sarhoş eden eğlenceleri, hararetle savunular hep yeraltı dünyasının kara paralarına yön veren mafya babalarıdır. Bu eğlencelerin en masumu olarak karşımıza çıkan bir çok spor kulüplerinde yaşanan sporcu transferlerindeki rüşvet ve gammazlama faaliyetleri kulüplerin içyüzünü ortaya koymaktadır.

Cahiliye dönemindeki gazinolarda Rüstem ve Herkül hikâyeleri anlatılırdı. Bugün ise vahşet ve nezaketsizlik aşıl原因an fakat değişik isimlerle ortaya çıkan televizyon filmleri, kumar oyunları ve güzellik yarışmaları göste-

ılmaktadır. Bir çok spor müsabakasının kumardan farkı yoktur. Zira sonuç itibariyle servet belirli ellerde birikir ve seyirciye fayda olarak geri dönmez.

b) Müzikli Eğlenceler : Batılı savunuların sarıldığı en önemli silahlardan biri de her türlü müzikli eğlenceyi meşru kabul eden ve fuhuş sayılabilecek bir takım ahlak dışı davranışları meşru sayan sanat anlayışıdır. Müzik, resim ve heykelde haddizatında bir sanat değeri olduğu inkâr edilemez. Ancak sanatı kutsallaştırmak, yada putlaştırmak, hatta onu dinin yerine koymak başlı başına bir delalettir. "Sanat", yapmak manasındadır. Bu açıdan bütün yaratılmışlar "masnuat" (yapılmışlar- yaratılmışlar) adıyla da bilinirler. Bir sanat eserini kendi nefesine isnat etmekte acele edip maharetini dünyaya tanıtmak isteyen bir sanatçı, eğer kendisinin de bir sanat eseri olduğunu idrak etmezse bataklık içindedir.

Son zamanlarda sanat dünyasının star ve mega starlarından sonra "müzik ilahı" adıyla bir safсата icat edildi. İşte sanatı putlaştırmak isteyenlerin en büyük amacı toplumun eğlenceye düşkünlüğünü sağlayarak onu düşünce ve tefekkürden uzaklaştırmaktır. Aslında sanat diye takdim edilen müziğe, insanlığın hayati unsurlarının başında geliyormuş gibi bir imaj veriliyor. Oysa hiçbir bilim adamı, müzikli eğlenceyi insanın zaruri ihtiyaçlarından saymamıştır.

c) Çürümüş Sistemleri Ayakta tutmaya Çalışan 3. Kuvvet ise medyadır .

Bir toplumda kötü gidişatı en iyi bilen gazetecilerdir. Zira gazeteciler halkın nabzını yoklayan kimselerdir. Fakat çürümüş sistemlerin en iyi yürüdüğünü söyleyenler yine onlardır. Hatta gazeteciler oyun, eğlence ve sanat dünyasının fahri avukatlığını da yaparlar. Onlar da eğlence dünyasının bir parçasıdır.

Sistem sorunuyla karşı karşıya olan bir ülkede gazeteciler, sistemin neden çürümeye yüz tuttuğunu, çürümenin halka maliyetini, rüşvet ve yolsuzlukların nereden ve kimden kaynaklandığını, kimin nerede ne karanlık işler çevirdiğini en iyi bilen şansiyelerdir. İşte bu temel umdelenin ışığı altında fıska, ve eğlenceyi inceleyelim:

A- Fısk ve Fasıkın Haberi

"Fısk" Allah'a itaati terk etmek, doğru yoldan ayrılma demektir. Fıskı işleyene "Fasık" denir. Kuşkusuz fasık, şeriatın bütün hükümlerini kabul ettiği halde, hükümlerin tümünü ya da bir kısmını ihlâl eden kişi anlamına gelmektedir. ⁽¹⁾Fasika getirilen bir diğer tanıma göre, "Fasık, dini hükümlerle

(1) Ragib el-İsfahani, el-Müfradat fi Garibi'l-Kur'an, İstanbul 1996, s. 572.

re, emir ve yasaklara veya kendi şahsına zarar veren bir işi yapan kimse-
dir."⁽²⁾ Bir diğer tanıma göre "fisk, yalan demektir. Fasık ise yalancı veya ya-
lan haber yapan kimsedir."⁽³⁾

Kur'an örfünde fisk, akıllı insanların itaatsızlığıdır. Buna göre kâfire
de "fisk denir. Ancak her kâfir fasık olduğu halde, her fasık aynı zamanda
kâfir değildir. Örneğin büyük günahlardan zina veya içkiyi irtikâp eden fa-
sık olduğu halde kâfir olmaz. İnsanların örfünde ise sadece büyük günahları
işleyenlere "Fasık" denir. Yani bir karine olmadan "fasık" kelimesi başkası
için kullanılmaz."⁽⁴⁾

Allah (c.c.), fasıklar doğru yolda olduğu halde onları yoldan çıkarıp eğ-
ri yola sokmuyor, onları doğru yoldan şaşırtmıyor. Onlar kendileri doğru
yolu bırakmış, eğri yollara sapmıştır. Allah peygamberleri vasıtasıyla doğru
yollara çağırdığı halde onlar girdikleri yanlış yolda devam etmektedirler.
Kur'an şöyle der: "Allah bir sivrisineği, hatta onun da üstünde (ondan daha
zayıf bir varlığı) misal vermekten çekinmez. Müminler, onun Rablerinden
gelen bir gerçek olduğunu bilirler. İnkâr edenler ise, "Allah bu misalle ne
demek istedi? " derler. Allah onunla birçoğunu saptırır ve yine onunla, sa-
dece fasıkları saptırır."⁽⁵⁾ İşte Allah, yoldan çıkmış olan, çağrıldıkları halde
yola gelmeyen o insanları kendi girdikleri sapık yollarında bırakmaktadır.
Kur'an- ı Kerim'de geçen "Allah'ın Saptırması" şeklindeki deyim, "sapık
insanları kendi hallerine bırakması "anlamında kullanılmıştır."⁽⁶⁾ Bundan do-
layıdır ki, birçok ayette "Allah'ın kâfilerden, zalimlerden başkasını saptır-
mayacağı" vurgulanır. Demek ki, Allah doğru yolda olanları fisk yoluyla eğri
yollara düşürmez.

Kur'an- ı kerim'de fisk, genellikle küfür, fasık ise, inanmayan müşrik
anlamında da kullanılmıştır. Bununla birlikte büyük günah işleyen kimsele-
re de "fasık" denir. Küfür ise lugatta örtmek manasındadır.⁽⁷⁾ Kur'an'da ge-
çen anlamı ise, Allah'ın nimetlerini örtmek, Allah'ın varlığına delâlet eden
işaretleri gizlemek, uluhiyeti inkar etmek ve Allah'ın zatını tahkir etmek-
tir.⁽⁸⁾ Başka bir ifadeyle küfür, imanın ve tasdikın zıddı olup Allah'ı tekzip
ve tahkir etmektedir. Küfrün en büyüğü Allah'ı, nübüvveti veya şeriatı inkâr
etmektir. Ancak Allah'ın nimetlerini inkâr anlamında daha çok "Küfran"
kelimesi kullanırken, dinin esaslarını inkâr ve tekzip manasında daha çok
"el- Küfür" kelimesi kullanılmıştır.⁽⁹⁾

(2) Mahmud Şükrî el- Alusi, Ruhu'l- Maâni, Daru İhyai'l- Tûrasi'l- Arabi, Beyrut, tarihsiz, XXVI , 145.

(3) Ebi Abdillâh el- Kurtîbi, el- camî leahkam'l- Kur'an, Daru İhyai'l- tûrisi'l- Arabi, Beyrut, 1967, XVI, 312

(4) Alusi Tefsir, I, 210.

(5) Bakara, 2/ 26

(6) Prof. Dr. Süleyman Ateş, Kur'an-ı Kerim Tefsiri, Milliyet Yayınları, İst. 1995, I, 115

(7) Rağîb, Müfredat, ss. 563

(8) Mahmud Zemaşşeri, el- Keşşaf, Meşru edeb- il Havza, Beyrut, trhs. IV, 363.

(9) Rağîb, Müfredat, s. 563

Allah müminlere hitaben şöyle buyuruyor: "Bilin ki, Allah'ın elçisi içinizdedir. Şayet O, bir çok işte size uysaydı sıkıntıya düşerdimiz. Fakat Allah size imanı sevdirdi ve onu sizin kalbinizde süsledi ve size küfrü, fıska, isyanı çirkin gösterdi. İşte doğru yolda olanlar bunlardır. ⁽¹⁰⁾ Anlaşıyor ki, iman edenler, önce imanın üstün zevkine ve lezzetine varıyorlar. Ardından küfrün, fıska ve isyanın iğrençliğini görüp nefret ediyorlar.

"Fasık" kelimesinin Kur'an-ı Kerim'de bazen münafık manasına da geldiği görülmektedir. (Bkz. Tevbe 9/8,68-84) Kısacası fıska, nifak, küfür ve delâlet kelimeleri Kur'an-ı Kerim'de sık sık zikredilen kelimelerdendir. Bunların karşısında ise iman ve hidayet kelimeleri yer alır. Birinci grup kelimeler mutsuz kullar (eşkiya) için kullanılırken ikinci grup kelimeler mutlu kullar (suada ve ebrar) için kullanılmıştır.

Müslümanlar arasında çok yaygın olan "münafık, fasık ve kâfir" kelimelerinin karşısında "müslüman- mümin" kelimeleri yer alır. Kuşkusuz bu üç kelimedenden üzerinde durulması gereken kelime "fasık" kelimesidir. Çünkü bu kelime oldukça karmaşık bir manaya sahiptir. Oysa "kâfir" ve "münafık" kelimelerin manaları son derece açıktır.

Mutezile "fasık" kelimesinin ifade ettiği karmaşık durumdan dolayı, fasık için iman ve küfür arasında bir yer tayin etmiştir. Onlara göre fasık bir yönden kâfir gibidir. Çünkü büyük günahı işlemekle itikadı bozulmuş lanet ve hakarete layık olmuştur. Bir yönden de mümin gibidir. Çünkü imanı vardır ve müslüman bir toplumun içinde yaşıyor. Bu yüzdendir ki fasık müslümanlarla evlenir, onlara varis olur ve müslüman kabristanına defnedilir. (Zamehşeri, Keşşaf, I, 119)

1- FISKIN KAYNAĞI :

Her şeyin bir kaynağı olduğu gibi fıska da kaynağı vardır. Allah tarafından insanda iskân edilen ruhun yaşayabilmesi için insana üç ayrı güç ihsan edilmiştir.

a- Hayatın devamını sağlayacak menfaatleri elde etmek için verilen Şehvi ve behimi arzular.

b- Hayat için zararlı olan şeyleri vücuttan uzaklaştırmak ve hayatı güvence altına almak için verilen gadap (öfke) gücü.

c- Menfaati, zararı, iyiyi, kötüyü, hayrı ve şerri birbirinden ayıracak akıl.

(10) Hucurat, 49/7

İnsan kendisine verilen bu güçleri vesat bir yolda yani dinin emirleri dahilinde ve aklın hâkimiyeti altında kullanıldığı takdirde adalet vasfına sahip olur ve adil olur. Fakat ruhun terbiyesi ve olgunlaşması için verilmiş olan duyguları meşru çerçevenin dışına taşırır, aklın hâkimiyetini iptal eder, gadabi ve behimi güçlerin egemenliğine girerek ifrat ve tefrite düşerse fasık olur. Fıskın üç mertebesi vardır. Birincisi , günahı çirkin kabul etmekle birlikte yine de bazen nefse uyup günah işlemektir. İkincisi , günahı günah bilerek sık sık işlemektir. Üçüncüsü ise günahın çirkinliğini inkâr ederek, onu iyi bir şey kabul edip işlemektir ki, bu tür fisk küfürdür. ⁽¹¹⁾ Fıskın üçüncü mertebesine gelen bir kimse imandan uzaklaşır ve dinden çıkar

Allah şöyle buyuruyor : " Sen yüzünü muvahhid olarak doğruca dine çevir, Allah'ın yaratma kanununa (uygun olan dine) ki, insanları ona göre yaratmıştır. Allah'ın yaratması değiştirilemez. İşte doğru din odur. Fakat insanların çoğu bilmezler" (Rum, 30/ 30) Bu ayet gösteriyor ki, din Allah'ın fitrat kanununa uygun kuralların tümüdür. Bir başka deyişle, insanın yaratılışı, yaratılışla birlikte kazandığı hisler ve meyiller, fitrat kanunu ihtiva eden Allah'ın dinine uygundur. Çünkü insan vesat bir yapıda yaratılmıştır. Din ise, insanın yabancı olmadığı vesat kurallar mecmuasıdır. Buna göre birçok insanın dinin kurallarına uymaması dinin fitri ve vesat bir yol olamadığını göstermediği gibi, insanları da sorumluluktan kurtarmaz. O halde, kaynağını, "fitri kanunların dışına çıkmak" anlamına gelen Şehvet, öfke ve aklın ifrat ve tefritinden alan "fisk" dinin emredici kuralları dışına çıkmak anlamındadır. Başka bir deyişle, haktan ayrılmak, haddi tecavüz etmektir. Bunun da kaynağı, Şehvi, gadabi ve akli melekelerin ifrat ve tefritidir.

2- FISKIN ÖZELLİKLERİ :

İfrat (haddi aşmak) ve tefrit (normalin altında olmak), bir bakıma delillere karşı isyan anlamındadır. Yani kâinatta yaratılan, Allah'ın varlığına ve birliğine delalet eden deliller, Allah'ın mahlûkatıyla yaptığı ahitler (sözleşmeler) hükmündedir. ⁽¹²⁾ O delillere itimat etmeyip nefesine itimat eden kimse Allah ile fitratan yapmış olduğu ahdi (sözleşmeyi) bozmuş olur. "Rabb'in Âdemoğullarını kendilerine şahit tutarak 'Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?' (demişti). 'Evet (biz buna) şahidiz'" ⁽¹³⁾ dediler. ayeti bu ahitten sözetmektedir.

Bir yöneticinin vatandaşları için ortaya koyduğu emir ve talimatlara Arapça'da ahd (sözleşme) denir. Daha açık bir deyimle ahd, bir şeyi korumak ve ilkelerine riayet etmektir. ⁽¹⁴⁾ "Ahdi de yerine getirin. Çünkü insan

(11) Beydavî, Envarü'l- Tenzil, Bakara Suresi 27. ayetin tefsiri

(12) el- keşşaf, I, 120; Bedüzzaman Said Nursi, İşaretü'l- İcaz, s. 218

(13) Araf, 7/ 172

(14) Müfredat, s. 523.

ahdinden sorulacaktır. ⁽¹⁵⁾ ayeti bu manaya dalalet etmektedir. Kur'an-ı Kerim fasıkları özelliklerini anlatırken şöyle der: "onlar ki, söz verip bağlandıktan sonra Allah'a verdikleri sözü bozarlar. Allah'ın birleştirilmesini emrettiği (iman ve akrabalık bağlarını) keserler ve yeryüzünde bozgunculuk yaparlar." ⁽¹⁶⁾ şimdi bu özellikleri ele alalım :

a) Ayetteki ifadesiyle "onlar Allah'ın ahdini nakdederler." "**Nakd**", yaptığı binayı yıkmak, bağladığı ipi çözmek ve verilen sözü tutmamaktır. "**Ahd**" verilen sözü tutmaktır. "Ahd" verilen sözdür. Güvenmek, sağlam ve anlaşma anlatımındaki "**vasaka**" kökünden gelen "**Misak**" ise sağlam, pekiştirilmiş ahd demektir. "Allah'ın ahdi" deyimini, ahdin Allah'a ait önemli bir şey olduğunu belirtmek içindir. Bir şey "Allah" lafzına izafe edilirse çok değerli olur. Beytullah (Allah'ın evi) gibi. İşte ahit de böyle değerli bir şeydir. Fasıklar, Allah'a verdikleri sözü, iyice pekiştirmiş oldukları halde onu bozarlar. Kuşkusuz Allah'ın ahdini bozmak, O'na verilen sözde durmamak, gerek Allah'a, gerek insanlara verilen söze aykırı davranmaktır. ⁽¹⁷⁾

Fasıkların bu özelliğinde yer alan "ahdullah" (Allah'ın ahdi) deyimini gerçekten dikkat çekicidir. Bununla birkaç mana kastedilmiş olabilir:

aa) Evvelâ ahid, Allah'ın yaratırken insanın içine koyduğu tanıma kabiliyetidir. Buna fitrat ahdi denir ki, daha önce zikredilen Araf- 172. ayetiy-le buna işaret edilmiştir.

bb) Kâinata Allah'ın birliğinin delillerini düşünüp de şu engin kâinata yaratıcısına kulluk etmek kanısına varmak da Allah'ın ahdi sayılır. Daha önce ifade edildiği gibi, yaratılıştaki insanın içine konulan kabiliyet, insanı bu kaniya götürür.

cc) Ya da Allah'ın daha sonra gelecek Peygamberlere inanacakları hakkında gerek Peygamberlerden gerek onlara inananlardan almış olduğu sözdür: Allah şöyle der: "Allah Peygamberlerden şöyle söz almıştı: Bakın size kitap ve hikmet verdim. Sonra yanınızda bulunan kitabı doğrulayıcı bir Peygamber geldiğinde, ona mutlaka inanacak ve ona mutlaka yardım edeceksiniz. Bunu kabul ettiniz mi? ve bu hususta ağır ahdimi üzerinize aldınız mı? demişti? "kabul ettik" dediler." ⁽¹⁸⁾ Bu ayette üçüncü kısım ahde işaret edilmiştir.

b) Fasıkların ikinci özelliği sılayı kesmeleridir. Ayetteki ifadesiyle "Allah'ın, bitştirilmesini istediği şeyi kesmek" de, sürekli olarak Allah'ın yapılmasını emrettiği şeyleri terketmek demektir. Bu konuda iki görüş vardır:

(15) İsra, 17/ 34

(16) Bakara, 2/ 27

(17) Ateş, Kur'an-ı Kerim Tefsiri, I, 115.

(18) Ali İmran, 3/ 81.

Birincisine göre Rahim (Kan) akrabalığıdır. Allah akrabanın ziyaret edilip akrabalık bağının koparılmamasını emretmiştir. Fasıklar ise akrabalık bağlarını koparırlar. İkincisine göre ise, bu deyim sadece akrabalıkla ilgili değildir. Allah'ın bitiştirilmesini arzu ettiği şey, akrabalık dahil olmak üzere dinde yapılması emredilen her şeydir. Namaz kılmak, zekât vermek, Allah'ı anmak ve iyilik etmek gibi tüm dini emirlerdir. Fasıklar ise, Allah'ın emrettiklerini sürekli yapmazlar, sürekli yapılmasını emrettiği kulluğu yerine getirmezler.

c) Fasıkların üçüncü özelliği ise yeryüzünde fesat çıkarmaktır. Zaten Allah'a verdiği sözü tutmayan ve Allah'ın korumasını istediği ilişkileri kesen bir kimse kaosa ve düzensizliğe sebep olur. Yani ilk iki özelliği taşıyanlar kendiliğinden bozguna olurlar.⁽¹⁹⁾ Ancak bozgunculuğun değişik türleri vardır. Hepsinin ona umdesi, Allah'ın hükmüne müdahale etmeye çalışmaktır. Başka bir ifadeyle, fesat nevilerinin tümü Allah'ın beşere getirdiği ilahi emirleri beğenmeyip insanları beşeri kanunlarla idare etmeye kalkışmaktır.⁽²⁰⁾

Kısacası fasık, insanla Allah arasında veya insanla diğer insanlar arasındaki ilişkileri bozup kesen ve yeryüzünde karışıklık çıkaran kimsedir. Allah'ın varlığına ve birliğine delâlet eden delilleri gözüyle gördükten sonra inkâr eden kimse, Allah'a vermiş olduğu sözü bozmuş olur.

"Haddi tecavüz" anlamına gelen fısık, sosyal hayatı zapt- u rapt altına alan manevi bağları kestiği için bozgunculuktur. Fasık ise bozguncudur. Yani fısık, bu yönüyle, dünya nizamının bozulmasına sebep olan anarşi ve teröre yol açan bir isyandır.⁽²¹⁾

3- İFRAT- TEFRİT VE VASAT:

İnsan hayatının devamı için gerekli olan ancak kullanım alanları dinle sınırlandırılmış olan üç gücün (şehvet, gazab, akıl) insan hayatındaki etkili rollerinden söz etmiştik. Bu üç gücün üç türlü kullanım biçimi vardır. İfrat, tefrit ve vesat. "Böylece sizi orta bir ümmet yaptık ki insanlara şahit olasınız. Peygamber de size şahit olsun."⁽²²⁾ ayetinin de ifade ettiği gibi dinin tayin ettiği yaşama biçimi vasattır. Bunun altında veya üstünde kalmak ifrat ve tefrittir.

Örneğin behimi (hayvansal) hislerden olan şehvet (cinsel istekler) eğer dinin emrettiği meşru dairede kullanılırsa iffet denen ve fert ile toplum hayatı için gerekli olan güzel bir haslet ortaya çıkar ki, her insanın ruhu bu-

(19) Mevdudi, Tefhimu'l- Kur'an, (Tercüme) İnsan yayınları, 1991, I, 59.

(20) Seyyid Kutup, Fizilaili Kur'an, Darü's- Şürük, Beyrut, 1980, I, 52.

(21) İğaretü'l- İcaz, s. 218

(22) Bakara 2/ 143

nu arzu eder. Eğer bu cinsel istekler meşru dairenin dışına taşılırsa kötülüğü herkesce bilinen ve namusları ayak altına alan zina fiili çok yaygınlaşır ki bu durum bir çok insanı özelliklerin ölümü anlamına gelir. Bir insan, saldırgan bir istidatla herkesin namusuna göz diktiği zaman, kendi namusuna (örneğin kızına ve annesine) göz dikilmesine hiçbir zaman tahammül edemez.

Aynı şekilde gadab (öfke) gücünün bir tezahürü olan "maddi ya da manevi hiçbir şeyden korkmamak" anlamındaki tehevür sıfatı, hak ve hukuku tanımamaya, zulüm ve istibada yol açmaktadır. Bu saldırgan duyguya sahip olan birisi haksız yere cana kıymaktan ve başkasının malını gasbetmekten çekinmez. Kötülük işledikçe zevk alır. Aileler, şehirler ve imparatorluklar yıkan bu vahşi ve hırslı insanların hikâyeleri tarih kitaplarında anlatılmaktadır. Din ise bu duyguyu kontrol altına alarak vasat bir vasıf olan "şecaat" hasletinin ortaya çıkmasına vesile olur. Bu sığata sahip olanlar, hakka ve haklıya karşı mutevazi oldukları halde, zulme ve haksızlığa karşı eğilmez insanlardır. Karıncayı bile ezmekten korkan bu insanlar, Allah düşmanlığına ve Cebbar tağutlara karşı korkusuzdurlar.

Kur'an- ı Kerim Hz. Peygamber'in arkadaşları olan ilk müslümanları anlatırken "onlar kâfirlere karşı şiddetli ve öfkeli kendi aralarında merhametlidirler." (fetih, 48/29) diyerek müminlerin bu hasletine işaret etmektedir.

Aklın, insan hayatında normal fonksiyonlarını yerine getirmemesi haline gabavet (idraksızlık, geri zekâlılık) denir. Aşırı şekilde kurnaz olmak, yani batılı hak ve hakkı batıl olarak gösterecek kadar aldatıcı kurnazlığa cerbeze denir.⁽²³⁾ İfrat ve tefrit olan bu iki durum insan fıtratına aykırıdır. Ancak aklın hikmet denen bir derecesi vardır ki, hakkı hak olarak bilir ve ona itaat eder, batılı da batıl olarak bilir ve ondan ictinab eder. Bu da dinin emrettiği vasat yoldur.

Fasık olan kimsenin akli dengesi vasat yol alan hikmet sınırlarını aşarsa inanç sistemine ait bağları koparmakla kalmaz, aynı zamanda ebedi hayatını da kaybeder. Fasıkın gadab gücü vasat yolu aşarsa sosyal hayat altüst olur. Şehvet gücü haddini aşarsa sadece kendisi iffetsiz kalmaz, aynı zamanda başkalarının iffetini de kirletir. Başka bir deyimle, fısık bu güçlerin haram yollarda ve yerlerde sarf edilmesidir. Irza tecavüz, cana kıymak, haram yemek, yalan söylemek, batılı hak, hakkı batıl gibi göstermek ve aldatmak... bütün bunlar ve bunlara benzer fena tezahürler fısıkın alametleridir." Fısıkın zıddı adalettir. Adalet, bu kötü fiillerin hepsini reddeden, her zaman, hak-

(23) Abdullah Yeğin, Osmanlıca- Türkçe Lugat, İstanbul, 1985, s. 151.

kın, doğrunun ve selim aklın gereğini yerine getiren insanların vasfıdır. ⁽²⁴⁾

4- VASAT ÜMMET

"Böylece sizi orta bir ümmet yaptık, ki insanlara şahit olasınız, Peygamber de size şahit olsun. Biz, Peygamber'e uyanı, ökçesi üzerinde geriye dönenen ayıralım diye, senin eskiden yöneldiğin (kıbleyi) kible yaptık. Bu, Allah'ın yol gösterdiği kimselerden başkasına elbette ağır gelir. Allah sizin imanınızı zayıf edecek değildir."⁽²⁵⁾

Bu ayet, müminlerdeki imanın, ilme hikmete ve hakikate ne kadar uygun olduğunu ve müslümanların önder olduklarına ziyaret etmektedir. Ayette aynı manada bakan üç ayrı ve önemli nokta vardır. Kiblenin değiştirilmesi, Önderlik ve şahitlik.

a) Kiblenin Değiştirilmesi

Allah Resulü Mekke'de iken Kâbe'ye yönelip namaz kılardı. Medine'ye gelince Yahudilerin kiblesi olan Kudüste'ki Sahra'ya yönelerek namaz kılmaya başladı. 16- 17 ay kadar böyle namaz kıldı. Bundan maksadı, Yahudileri İslam'a ısındırmak., onların İslam'a yönelmelerini sağlamak, aslında Allah'tan gelen bütün dinlerin özde bir olduğunu anlatmaktı. Fakat onun gönlü Kâbe'nin kible olmasını istiyordu. Çünkü Yahudiler, İslam'a ısınmak şöyle dursun, bundan şımararak "Muhammed ve adamları kiblenin neresi olduğunu bilmiyorlardı, biz onlara yol gösterdik" demeye başlamışlardı. Dinin ruhundan ayrılıp sadece şekilde kalan mukallitler, kiblenin, insanlar arasında birliği sağlamanın bir sembolü olduğunu unutmuş, Süleyman Mabedine veya belli bir binaya yönelmenin dinin ruhu olduğunu sanmışlardır. Resulullah'ın kendi kiblelerine yönelmesini de kendilerine bir övünme vesilesi yapmışlardır. Bundan dolayı, zaten daha önce her üç dinin temellerini koymuş olan Hz. İbrahim'in yaptığı Kâbe'ye yönelerek ibadet eden Allah elçisi yine oraya dönmek için Allah'ın buyruğunu bekliyordu.

Nihayet Bedir'den iki ay önce bu emir geldi. Kendisi öğle namazının henüz bir rekâtını kılmış iken ayet nazil oldu : "Bundan böyle yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. Nerede olursan yüzlerinizi o yöne çeviriniz."⁽²⁶⁾ Allah'ın Resulü ve arkasındaki cemaat kibleye (Kâbe'ye) döndüler. Kadınlar erkeklerin yerine, erkeklerde kadınların yerine geçtiler.

Kuşkusuz müslümanların, Kudüs'ten Kâbe'ye yönelmeleri Yahudilerin canlarını sıkıştı. "Bunları buldukları kiblede çeviren nedir?" diye sormuşlardı. Zaten Allah'ın bu çevrilme emrini verirken onların böyle söyleye-

(24) İşaretü'l İcaz, s. 218

(25) Bakara, 2/ 143.

(26) Bakara, 2/ 144.

ceklerini haber vermiştir. "İnsanlardan bazı beyinsizler, "Onları, üzerinde buldukları kıbleden çeviren nedir? " diyecekler. Deki : "Doğu da batı da Allah'ındır. O dilediğini doğru yola iletir. "(27) ayeti bunu açıkça ifade eder. Mesele şuraya veya buraya yönelmek değil, gönlü Allah'a yöneltmektir. Zira doğu da batı da Allah'ı aittir. Daha önce nazil olan bir ayet de nereye yönelirse Allah'ın zatının orada bulunduğunu haber vermiştir. (Bakara 2/ 115) Kudüs'e veya Kâbe'ye yönelmek bir tevhit sembolü idi. Tevhit dininin asil temsilcisi ise Hz. İbrahim (a.s) idi. Kâbe'yi o yapmıştı. Hz. İbrahim üç dinin babası sayılırdı. Zira Yahudiliğin, Hıristiyanlığın ve müslümanlığın kurucuları olan Peygamberler, hep onun neslinden gelmişlerdi. O halde bu üç dinin atasının, Allah adına yaptığı Ev'e yönelmek en doğru bir hareket olacak ve Kâbe bütün putlardan temizlenip tevhidin odak noktası haline gelecekti. Artık İslam güçleniyordu. Kiblenin Kâbe'ye çevrilmesi bu işareti veriyordu. Allah, kibleyi çevirmekle artık çok zinde bir tevhit ümmeti meydana getirdiğini işaret ediyordu. Kıyamete kadar gelecek nesillerin mihrakı ve herkese numune- i imtisal olacak bir ümmet. Bu hususta Allah açıkça belirtiyor : "Böylece sizi ortada bir ümmet yaptık ki insanlara şahit olasınız, peygamber de size şahit olsun."⁽²⁸⁾

b- Önder Olma Vasfı : Allah bu ayette, İslam ümmetinin önder bir ümmet olduğunu ilan etmiştir. Müslümanlar, kendilerinin "**Vesat Ümmet**" olmalarını sağlayan üstün meziyetlere hidayetle ulaşmışlardır. Yani ifrat ve tefritten uzak olan sırat- ı müstakimle. Kible'nin, Mescid- i Aksa'dan Kabe'ye çevrilmesi de, israiloğullarının önderlik görevinden alınıp, yerlerine müslümanların konulduğunu gösteriyordu. "**Vasat Ümmet**" deyimini, başka dillerde hiçbir deyim tam olarak anlamını ifade edemeyecek kadar geniş anlamlıdır. Buna göre vesat ümmet, belirli sınırları aşmayan , sırat- i müstakimi izleyen, diğer milletlere karşı adil davranan ve onlarla olan ilişkilerini hak ve adalete dayandıran doğru ve soylu bir toplumdur. ⁽²⁹⁾

c- Şahitlik : Ayette ifade edildiği gibi müslümanlar insanlara şahit oluyor, peygamber de müslümanlara. Bilindiği gibi bütün insanların toplanacağı kıyamet gününde her peygamberden, kendisine vahyolunan hakkı hiç gizlemeksizin sözleri ve fiilleriyle ümmete teblig ettiğini ispatlayacak deliller göstermesi istenecektir. Buna karşılık ümmetten de, peygamberlerden aldığı şekliyle hakkı söz ve fiilleriyle insanlara teblig etmek için elinden geleni yaptığını gösterir deliller istenecektir. ⁽³⁰⁾

İslam ümmetinin önder bir ümmet olma şerefine sahip olmasını yanın-

(27) Bakara, 2/ 144

(28) Ateş, Tefsir, I, 221 vd.

(29) Mevdudi, Tefhim, I, 123.

(30) Nahl, 16/ 84, 89.

da başka şerefli sorumluluklara da sahip olmuştur. Bu sorumluluk peygamberlerin diğer insanlara şahitlik etmesi gibi, İslam ümmetinin değer insanlar önünde hakkın, doğruluğun, sırat- ı müstakimin ve adaletin yaşayan şahitleri olmalarını ve hakkın, doğruluğun ve adaletin anlamını tüm dünyaya göstermelerini gerektirir. Bu görev sebebiyle hesaba çekilecek olan İslam toplumuna büyük sorumluluk düşmektedir. Nasıl Hz. Peygamber (sav) Allah'tan aldığı sırat- ı müstakimdeki hidayeti diğer insanlara tebliğ etmekle yükümlüdürler. Eğer bu görevi hakkıyla yerine getirmezlerse Allah'ın huzurunda cezalandırılacaktır. Kıyamet gününde Allah şöyle soracaktır : " Dünyayı kasıp kavuran sapıklık zulüm ve günah salgınını gördüğünüzde onu engellemek için ne yaptınız?" (31)

5- FASIKIN HABERİ :

Hucurat suresinin 6. ayeti şöyle : "Ey imar edenler, size fasık bir adam bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeyerek bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz ." (32)

Allah bu ayette müminlere, fasık bir insan bir haber getirdiği zaman onun gerçekliğini araştırmalarını, aksi takdirde onun verdiği habere dayanarak, bilmeden bir topluma karşı haksız yere saldırıp sonunda pişmanlık içine düşeceklerini duyuruyor. Ayette "araştırma" anlamında zikredilen kelime "fetebeyyün" dur. Yani tebeyyün adiniz, bekleyiniz, haberi kabulden ve ona göre bir harekete geçmeden önce bekleyiniz, işin içyüzünü anlayınız, demektir.

"Size fasık bir adam haber getirirse" cümlesiyle kur'an, fasıkın getirdiği haberin araştırılmasını emrediyor. Haberin kabul edilebilmesi için muhbir ve ravinin adil ve doğru olmasını şart koşuyor. (33) Anlaşıyor ki, doğru ve adil insanların haberleri kabul edilebiliyor. Bununla birlikte bazı İslam alimleri, gelen her haberin söylenen her sözün araştırılmadan kabul edilmemesi gerektiğini söylerken, bunun sebebini haberi getiren şahıstaki fıkta aramışlardır. Yine de muhakkik ulema arasında kabul edilen ortak görüşe göre, "diyanet hususunda adil olanların haber ya da sözleri kabul edildiği halde, fasıklarınki kabul edilemez." (34) Habercide fık alametlerinden bir tanesi bulunuyorsa haberi reddedilir.

Birçok müfessir ayetin, Velid b. Ukbe b. Ebi Muayt hakkında nazil olduğunu beyan etmiştir. Hadise şöyle cereyan eder : Benu Mustalık kabilesi İslam'ı kabul ettikten sonra, zekâtlarını vermek üzere kendilerine bir me-

(31) Mevdudi, Tefhim, I, 123.

(32) Hucurat, 49/ 6

(33) Ateş, Tefsir, V, 2489.

(34) İbni Rüşd, Bidayetü'l- Müctehid ve Nihayetü'l- Müktesid, Mısır, 1960, II, 462- 463.

mur gönderilmesi için Resulullah'a müracaat ederler. Resulullah (sav) zekâtlarını toplamak üzere Velid b. Ukbe'yi onlara gönderir. Velid korktuğu için varmadan geri döner, Hz. Peygamber'e onların zekâtı reddettikleri ve kendisini öldürmeye kalkıştıklarını söyler. Bu haberi duyan Hz. Peygamber öfkelenir ve onları cezalandırmak amacıyla bir ordu göndermeye karar verir. Bazı rivayetler bu ordunun hareket ettiğini, bazıları ise harekete hazır bekletildiğini haber vermektedir.

Tam bu esnada Banu Mustaki'nın reisi Haris b. Dinar (Resulullah'ın eşi Cüveyriyenin babsıdır) yanında bir heyetle Hz. Peygambere gelir ve Hz. Peygamberin hiddetine muhatap olur. Bunun üzerine Heris hayretler içinde kalır ve şöyle der. "Vallahi ya Resulullah, zekât vermeyi reddedip onu öldürmeye kalkışmadık. Biz velid'i görmüş değiliz. Memurun geciktiğini görünce merak ettik ve ziyaretinize geldik. Biz zekât vermeye hazırız. Zira iman üzerindeyiz."⁽³⁵⁾

a) Cerh ve Tadil ve Sahabenin Adaleti :

Nazik bir dönemde, asılsız bir habere dayanılarak büyük bir faciaya yol açılabilir. Bu bakımdan Allah (c.c) önemli bir konuda getirilen bir habere hemen güvenilmemesini, haberi getiren şahsın araştırılmasını, bu şahsın fasık ve zahiren itimada layık bir kişi olmadığı anlaşılırsa, getirdiği haber doğrultusunda harekete geçmeden önce haberin doğruluğunun tahkik edilmesini emretmektedir. Bu ilahi emirden oldukça önemli üç ilke ortaya çıkmıştır. Birincisi , bir İslam ülkesi, güvenilir olmayan bir kimsenin getirdiği bir habere dayanarak bir şahsa, bir gruba veya bir başka ülkeye karşı savaş ilan edemez. Bu konuda provokatörlerin rol oynayabilecekleri önemli noktaları göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. İkincisi ise bu ilkeye dayalı olarak Hz. Peygamber'den hadis nakleden muhaddisler hadis rivayet eden kimselerin hayat hikâyelerini tahkik etmek amacıyla Cerh ve tadil ilmini geliştirmişlerdir. Çünkü rivayet edilen hadisler daha sonraki nesillere tesir edeceklerdir. Üçüncüsü de İslam hukukçuları bu ilkeye dayanarak şahitlik konusunda fasık bir kimsenin şahitliğini kabul etmemişlerdir.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Hucurat 6. ayetinin Velid b. Ukbe hakkında nazil olduğu hususunda görüş birliği vardır. Velid b. Ukbe'nin sahabe olduğu kesin olarak bilindiği halde getirdiği haberin araştırılması Allah tarafından emredilmektedir. Ortaya çıkan soru şu: "Acaba sahabenin adaleti araştırılabilir mi? Yani sahabe cerh ve tadil edilebilir mi?"

(35) Taberî, Camiu'l- Beyrut, 1992, XI, 363; İbnü Kesir, Tefsirut- Kur'an'ül-Azım, Beyrut, 1987, IV, 233; Suyuti, ed- Dürrü'l- Mensur, Beyrut, 1983, VII, 555.

Konu oldukça nazik ve ihtilaflıdır. Bu konuda dört görüş zikredilmektedir.

Birincisi, bütün sahabe uduldur. Ne rivâyet ne de şehadet konusunda adaletleri araştırılabilir. Bu görüş cumhurun'dur⁽³⁶⁾

İkincisi, adaleti zahir olanların dışında bütün sahabenin adaleti araştırılabilir.⁽³⁷⁾

Üçüncüsü, bütün sahabe Hz. Osman'ın şehadetine kadar uduldur. O'nun şehadetinden sonra bazılarının adaleti araştırılabilir.⁽³⁸⁾

Dördüncüsü, bütün sahabeler uduldur, ancak Hz. Ali'ye karşı savaşanlar müstesna. Bu görüş mutezilenindir.⁽³⁹⁾

Kuşkusuz tasvip edip doğru kabul ettiğimiz görüş olan birincisi görüştür. Yani tüm sahabe uduldur. Ancak bir veya bir kaç kişinin yalan söylemiş olması sahabenin adaletine zarar vermez. Zira onlar Hz. Peygamber'in sohbetinde buldukları için derecelerine yetişilmez. Kurban- ı Kerim'de sahabenin fazileti hakkında bir çok ayet zikredilmiştir.⁽⁴⁰⁾ Ayrıca Hz. Peygamber'den ashabının fazileti hakkında muhtelif hadisler rivayet edilmiştir. Velid b. ukbe ile ilgili rivayeti Ahmed b. Hanbel, İbni Ebi Hatim, Taberani, İbni Cerir gibi hadisçiler İbni Abbas, Haris b. Dırar, Müchid, katade, İbni Ebi Leyla, Yezid b. Ruman, Dahhak ve Mukatil gibi şahıslardan rivayet etmişlerdir. Ancak Ümmü Seleme validemiz rivayetinde Velid'in adını zikretmemiştir.⁽⁴¹⁾ O halde bir veya bir kaç sahabinin adalet konusunda zayıflık emalarını taşıması umum sahabenin genel vasfı olan adalete zarar vermez.

b) Basın ve Yayın Yoluyla Gelen Haber

Günümüzde haberin toplum hayatındaki yeri ve önemi inkâr edilemeyecek kadar büyüktür. Hatta haberin toplum ferdelerinin şahsiyetleri üzerinde çok büyük etkisi vardır. Eğer haber, gazete, dergi veya radyo ve TV. gibi haberleşme araçlarıyla topluma ulaştırılıyorsa konunun daha da önem kazanacağı muhakkaktır.

Kitle haberleşme araçlarının büyük gelişmeler kaydettiği, olayların uzak yerlerden anında takip edilebildiği zamanımızda yalan haberin toplumları ne kadar olumsuz yönde etkileyeceği malumdur. Zira basın ve yayın yoluyla, kısacası medya vasıtasıyla aktarılan bir haber veya yorum milyon-

(36) Abdülazim ez- Zerkani, Menahile'l- İrfan fi ulumi'l- Kur'an, Mısır, trhs, I, 329.

(37) Alusi, Tefsir, XXVI, 146

(38) a.g.e., a.y.

(39) a.g.e., a.y.

(40) Buz, Bakara 2/143, İmran, 3/110, Fethi, 48/29, Hasir, 59/8.

(41) Mevdu'di, Tefhim, V, 438.

larca insanı etkileme gücüne sahiptir. Medyanın bugünkü durumu, koca dünyayı köy kadar küçültmüştür.

Kuşkusuz medyaçılık çok pahalı bir sektördür. Gazeteler, dergiler, radyo ve TV. lerin yaşaması halkın desteğine bağlıdır, Bir ülkede okunan gazete sayısı orada yaşayan insanların kültür seviyesi hakkında bir fikir verdiği gibi, toplumun hangi tür kültüre daha çok sahip çıktığını da göstermektedir. Bugün islam dünyasında kültürel ve siyasi buhranlar yaşanmaktadır. Zira bu ülkelerin insanları Yahudi ve Hıristiyan kültürünü empoze etmeye çalışan medya gücü ile karşı karşıyadır. Camiye giden halk orada İslâm'ın emri olan ibadetini yaparken, caminin dışında İslâm yok gibi. İslâm ülkelerinde bir metropolün, herhangi bir Avrupa ülkesindeki metropolden hemen hemen hiç farkı yok. Medyanın ağır baskısı sonucu devlet buhranlara sürüklediği gibi halk da mazarından ve kültüründen kopuk bir duruma düşürülmektedir. "Adalet" vasfına sahip olmayan bir kısım medya "batılılaştırmak" adı altında yalan haber ve yorumlarıyla müslüman halkı adeta zehirlemektedir.

Medya dünyasında dinin sunuluş biçimi neredeyse sadece İncil ve Tevrat merkezlidir. Dinle ilgili anlatımlarda Yahudi ve Hıristiyan kutsal kitapları olan bu iki kitabın belirleyici rol oynaması modern enformasyonun oluşturduğu bir sonuç olarak kabul edilebilir. Sinemadan televizyona kadar uzanan görsel anlatımda bu iki kitabın görsel yorumları sembolleri ve duyarlılıkları hakim karaktere dönüşüyor. Medya dünyasında üretilen mesajlar sınır tanımadan yaygın bir kargo kültür ağı oluşturuyor. Kuşkusuz İslâm dünyasındaki bütün insanlar özellikle çocuklar bu yaygın din kültürünün etki alanı içinde yetişiyorlar. Ne yazık ki İslâm ve son ilahi mesaj olan Kur'an medya merkezli insanımıza yeterince anlatamıyor.

Sosyal bünyemizdeki çöküntünün en büyük sebebi medyanın bu amansız saldırılarıdır denebilir. Zira kültürü, dini, sosyal yapısı ve geleneksel hayat tarzı farklı olan Batı toplumunun sefih hayat biçimi müslümanlara örnek olarak gösteriliyor. Bu açıdan denilebilir ki, medya toplumsal bozulmaların bir numaralı sorumlusu durumundadır. Diğer taraftan, adalet vasfını taşımayan, hatta basın bir numaralı ilkesi olan tarafsızlığı bulunmayan bir kısım medya kuruluşları, demokrasinin özel nimetlerinden biri olan "basın ve yayın özgürlüğü" 'nden istifa ederek ifsad edici ve haysiyet kırıcı yalan haber ve yorumlar neşretmekten çekinmemektedirler. Mağdurlara verilen tezkip hakkı ise kişilerin zedeleneceği itibarını iade etmeye yetmemektedir. Peki müslümanları can evinden vuran bu medya gücüne karşı müslümanın tavrı ne olmalıdır?

c) Müminin Haber Karşısındaki Tutumu:

Kur'an- ı Kerim adalet vasfını kaybetmiş fasık bir haberciye karşı Müslümanları teyakkuza ve araştırmaya davet ediyor. (Hucurat, 49/6) Kuşkusuz müminler bu "araştırınız" emri karşısında uyanık olmak mecburiyetindedirler. Öncelikle alternatif medya kuruluşları vasıtasıyla Kur'an'ın mesajını dünyaya duyurmak mecburiyetindedirler. Aksi taktirde televizyonları kapatmak veya gazeteleri okumamak yeterli bir tedbir değildir. Bu baskın güç karşısında yeni tedbirler getirebilmek için şu önemli notlara riayet etmek gerekir:

aa)Kitap ve Sünneti Merci Kabul Etmek: Allah (c.c.), fasıkın haberinin İslâm toplumuna zarar vereceğini bildiği için elçisini haberdar ediyor ve iman edenlerin dikkatlerini elçisinin üzerine topluyor: "Biliniz ki, Allah'ın elçisi aranızdadır. O halde batıl bir şey söylemekten ve yalancıların sözlerine kanmaktan sakınınız Bu hususta Allah'tan korkunuz. Çünkü Allah her halinizden haberdardır." Ayet devamlı şu önemli uyarıda bulunuyor: "Eğer Allah'ın elçisi bir çok işte size uyacak olsa, söylediklerinize göre hareket edecek olursa zorluklarla karşı karşıya kalırsınız."⁽⁴²⁾

Anlaşıyor ki, müminler sosyal bir afet olan "yalan haber" karşısında Resulullah'a, yani kitap ve sünnete başvurmalıydılar. Zira bu iki kaynak müslümanların hayat kaynaklarıdır. Allah'ın elçisi onun adına konuşur. Allah'tan getirdiği emirlerin genel adı "vahiy" dir. Vayhin ürünü olan Kur'an'a ve onun açıklayıcısı olan sünnete rağmen, müslümanların çarpık beşeri sistemlere yönelmeleri İslâm dünyasını acı durumlarla karşı karşıya getirmiştir.

İslâm edep ve ahlakını düzenleyen Hucurat Süresi'nin baş taraflarında yer alan ayetlerden anlaşıldığı kadarıyla, bazı kimseler Allah'ın elçisine karşı hürmet ve tazimde kusur işlemişlerdir. Allah, elçisine karşı edep harici tavırlar içine giren bazı kimselerin kendilerine çeki düzen vermelerini emretmiş ve "Allah'ın elçisi sizin aranızdadır. Onun varlığını yok sayıp yakışık olmayan söz ve davranışlarda bulunursanız çok kötü durumlara düşersiniz." diyerek hem elçisini yüceltiyor hem de müminleri uyuyor.⁽⁴³⁾ Kuşkusuz bugün Resulullah'ın yerini tutan Kur'an ve sünnettir. Bu iki temel kaynak müslümanların arasındadır. En büyük hürmetsizlik ise Kur'an ve sünnete uymamaktır. Bu tür hürmetsizliğin büyük zararları vardır. "Eğer bir çok konuda size uyarı..." sözünden anlaşılıyor ki, Allah'ın elçisi, dolayısıyla Kur'an ve Sünnet mutlak müktedabih (kendisine uyulan)dir. Müslümanların, Kur'an ve Sünneti terk ederek kendileri gibi insanların sözlerine uymaları, bir başka deyişle, İslam'ı kendilerine uydurmaya çalışmaları olumsuzlukların bir numaralı sebebidir.

(42) Hucurat, 49/7. Alusi, Tefsir, XXVI, 148.

(43) Taberi, Tefsir, XI, 385

bb) Allah'ın Elçisini Dinleyen Müminlerin Durumu: Kur'an- ı Kerim, "Eğer Rasulü Allah bir çok işte size uysaydı..." sözüyle kâmil olmayan müminleri irşat ettikten sonra (44) Allah'ın elçisini dinleyen, onun emirlerini her şeyin üstünde tutan ve fasıkların sözleriyle hareket etmeyen kâmil müminlere şöyle diyor: "Fakat Allah size ve elçisine imanı sevdirdi ve onu kalbinizde süsledi. Artık her hususta itaat eder ve ona güvenmeniz gerekir. Bu itaat ve güveninizle Allah da sizi sever ve sizi sıkıntılara, felaketsizliğe duçar etmez. Ama eğer siz ona intiba etmeyip onun size uymasını bekleyseydiniz musibetlerden kurtulamazdınız."⁽⁴⁴⁾

Görüldüğü gibi, başarının sırrı kitap ve sünnete uymaktadır. Müslümanların başındaki tüm olumsuzlukların önemli sebebi, Allah'ın kitabı olan Kur'an'a ve onun açıklayıcısı olan sünnete gereği gibi heyecanla sahip çıkmamalarıdır. Kur'an'a gösterilen yüzeysel saygı, herhangi bir kutsala gösterilen saygıdan farksızdır. Oysa Kur'an'a saygı göstermenin en iyi şekli onu yaşamaktır.

cc) Vahyin Ciddiyetini İdrak Etmek : Kuşkusuz Kur'an- ı Kerim'in muhatapları başta Resulullah (sav) olmak üzere bütün müminlerdir. Allah (c.c.), müminlerin Peygamber'e karşı nasıl davranmaları gerektiğini bildirirken, belîğ bir ifade ve yüksek bir üslûp ile hem elçisini tazim hem de elçisine indirdiği vahyin ciddiyetine işaret ediyor.

"Eğer bir çok işte o size uyarıya zorluklara düşersiniz." ifadesiyle Peygamber'in, insanların sözüne değil ancak vahye tabi olduğunu bildiriyor. Hz. Peygamber'in, vahyin dışında veya vahiyle desteklenmeyen bir söze uyduğu takdirde durumun ne olacağı gayet açıktır. Halbuki eğer müslümanlar Allah'ın elçisine uyarıya dünya ve ahiret maslahatı açısından daha iyi olur. Zira Allah'ın elçisi şefkatlidir, ümmetini kendi nefisinden daha iyi düşünür.

Eskiden beri Kur'an ve Sünneti çağın beşeri düşünce sistemlerine uydurma faaliyetleri ileri sürülmüştür. Çağımızın vahiy açısından en olumsuz etkileri, müslümanların dünya hâkimiyetlerinin sona ermesiyle, dinin bir kısmını kabul edip bir kısmını inkâr etme gayretlerinin ileri bir safhaya ulaşmış olmasıdır. Amaç eksik bir dinî ve yanlış bir İslam'ı müslümanlara benimsetmektir. Önceleri birer nazariye olarak öne sürülen bu tür düşüncelerin, müslüman çoğunluğa hükmeden azınlık iktidar guruplarının gayretleriyle birer siyasi düşünce ve doktrin olarak takdim edildi. Oysa Kur'an ve sünnetin özüne aykırı olan bu düşüncelerin İslâm dini açısından hiçbir hukuki değeri yoktur.

Kur'an-ı Kerim, Kur'an'ın kesin bir vahiy olduğunu açıkça ifade edi-

(44) Müminun, 23/71.

yor. Günümüz müslümanlarının, vahyin ciddiyetini idrak ettiklerini söylemek oldukça zordur. Eğer vahyin ciddiyeti idrak edilmiş olsaydı durum bugünkünden çok daha farklı olurdu. Zira "vahiy" sözcüğü müslümanın hayatında her şeydir. Allah'ın Resulü bile vahiy karşısında durur, adeta dili tutulurdu. Eshab, Resulullah'tan bir haber işittiği zaman "Bu vahiy mi ya Resulullah?" diye sorarlardı. Eğer "evet bu vahiydir" cevabını alsalardı herkes "Semi'na ve Atâna" (duyduk ve kabul ettik) derdi.

Müslümanlar açısından en büyük talihsizlik, Kur'an ve Sünneti kendi hareketlerine göre yorumlamaya çalışan insanların işbaşında ve yetkili mercilerde olmasıdır. Bu yüzden hergün medyada "hangi Kur'an" ve "hangi İslâm" şeklindeki tartışmaları izliyoruz. Oysa insanlar Kur'an-ı ve sünneti kendilerine göre yorumlamaya kalkıştıkları zaman ortaya Allah'ın dini olan İslâm değil ucube bir sistem çıkar. Allah şöyle buyuruyor: "Eğer hak onların arzularına uysaydı gökler, yer ve onların içindekiler fesada uğrar giderdi."⁽⁴⁵⁾

B- Göze ve Kulağa Hitap Eden Eğlence:

İslâm toplumunu bozmaya yönelik faaliyetlerden birisi belki de en önemlisi göze ve kulağa hitap eden ve insanı gayeden uzaklaştıran bütün türleriyle eğlencedir. İnsanın en zayıf damarlarından biri olan ve aslında kökü itibariyle behimi bir his olan "eğlence"arzusunu fitiri amacından saptırmak suretiyle ve su- i istimal ederek tatmine çalışmak insanı asıl insanî gayelerinden uzaklaştırır. İnsanın asıl vazifesi kulluk olduğu için aşırı şekilde ve gayri fitrî eğlenme arzusu bu önemli kutsal görevi ihmal ettirir. Denilebilir ki, insanın eğlenceye dalması oranında ibadet vazifesi ihmale uğrar. Bu itibarla insanlardaki eğlence arzusunu olumsuz yöne kanalize etmek için gösterilen çabalar İslâm toplumunu ifsad eden faaliyetler meyanında değerlendirilmelidir.

Allah'ın Yolundan Saptıran Eğlence:

Kur'an- ı Kerim, şöyle der: " insanlardan kimi var ki, bilgisizce insanları Allah'ın yolundan saptırmak ve onunla alay etmek için eğlence türünden boş sözleri satın alırlar. İşte onlara küçük düşürücü bir azap vardır. "⁽⁴⁶⁾ Bu ayette göz ve kulağa hitap eden roman, masal, hikâye, afiş, tiyatro, sinema, televizyon ve bunlar gibi her türlü eğlendirici yazı ses ve görüntüyle alakalı eğlence türlerine dikkat çekilmiştir.

Bilindiği gibi insanda, ulvi duygular yanında behimi ve hayvani hisler dediğimiz süflü duygular da vardır. Cinsi ilişki, yemek, içmek, uyumak ve

(45) Lokman, 31/6.

(46) Tin, 95/ 1- 5

oyun oynamak gibi duygular hayvanlarda da bulunur. Hatta bir kısım hayvanlar, adı geçen hisler hususunda insandan çok daha ileri bir seviyede bulunurlar. Düşünmek, üzölmek, ağlamak, inanmak, nefsin arzularına gem vurmak, tanımak ve bilerek itaat etmek gibi özellikler ise sadece insana mahsustur. İnsanı insan yapan ve hayvandan farklı hale getiren özellikler bunlardır.

Kur'an'ın gösterdiği doğru yolda olmayan delalet ehlinin, müminleri Allah'ın yolundan saptırmak için kullandığı saptırmak için kullandığı en büyük silah, insandaki behimi duyguları tahrik etmek suretiyle ulvi ve insani duygularını arka plana atmaktır. O zaman insan, karnını doyurmak, şehvetini tatmin etmek, göz ve kulağa yönelik eğlencelerle gününü gün etmek için uğraşır. Tıpkı hayvan gibi. İnsandaki akıl, kalp ve ruh gibi latifeler, mide ve tenasül aletinin hizmetçisi durumuna düşerler. Böylece insan, Kur'an'da en güzel ifadesini bulan "ahsen- i takvimden esfel- i safiline" düşer.⁽⁴⁷⁾ İşte Allah'ın yolundan saptıran bu eğlence türünün İslâm toplumu için ne kadar zararlı olduğu hususu açıktır. Ancak ayette yer alan "Lehve'l- Hadis" deyiminin eğlencenin hangi türünden kinaye olduğu hususunda İslâm bilginleri ihtilâf etmişlerdir. Özellikle "Şarkı söylemek" bir çok İslâm bilgini tarafından eğlencenin sembolü kabul edilmiştir. Biz konuyu "İslam'da şarkı söylemenin hükmü" şeklinde değil de, Allah'ın yolundan saptıran eğlence açısından ele olacağız.

1- ŞARKICILIK

Şarkı ya da türkü dediğimiz zaman, öncelikle nefsi tahrik eden, insani hava ve heves peşinde koşturan, fuhşa teşvik edici tarzda kadınlardan ve kadın güzelliğinden, içki, kumar ve benzeri haramlardan söz eden deyişler akla gelmelidir. Bunların haram olduğu hususunda ihtilaf yoktur. Ancak insanların ulvi duygularını coşturan, zor işlerin başarılması esnasında söylenen ve sürünün arkasında seslendirilen şarkılar konumuzun dışındadır.⁽⁴⁸⁾

İbni Mesud ve İbni Abbas'a göre Lokman 6. ayette yer alan "Lehve'l- hadis" 'tenmaksat şarkı söylemektir. Rivayete göre Lehve'l- hadis'in ne olduğu İbni Mesud'a soruldu. İbni Mesud üç kez "Vallahi bundan maksat şarkı söylemektir." diye cevap verdi.⁽⁴⁹⁾ Zemaşşeri'ye göre Lehve'l- hadis'ten maksat batıl hikâyeler, fuhşa ve bozgunluğa teşvik eden kıssalar, romanlar ve insanı doğru yoldan çıkaran şarkılardır.⁽⁵⁰⁾ Elmalılı Hamdi'nin tesbitine göre Lehve'l- hadis laf eğlencesi, insanı oyalayan, işinden alıkoyan sözler,

(47) Kurtubi, Tefsir, XIV, 54.

(48) a.g.e., XIV, 52; İbnu Kesir, Tefsir, III, 541; Suyuti, Dürü'l- MensurVI, 504.

(49) Zemaşşeri, el- Keşşaf, III, 490.

(50) Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili; Zaman Gazetesi, İst. 1994, VI, 268. Müslim, Sahih, Kİta'l- İezre, 167.

asılsız hikâyeler, romanlar, tarih kılıklı efsaneler, güldürü türden lakırdılar ve gevezeliklerdir.⁽⁵¹⁾

Görüldüğü gibi Lehve'l- hadis'ten maksadın eğlendirmek amacıyla şarkı söylemek ya da komedi türü oyunlar oynamak olduğu hususunda müfessirler arasında ittifak vardır. Eğlendirmek maksadıyla şarkı söylemenin mubah olduğunu söyleyenler yoktur. Ancak şarkı söylemenin haram sayılması için, eğlendirici olma özelliği yanında "Allah'ın yolundan saptırmak" gibi bir işlevi de olmalıdır. Buna göre insanın ibadetine engel olan her türlü eğlence haram kabul edilmiştir. Aynı şekilde, açıkça fuhuştan ve haram şeylerden söz eden şarkıların okunması ve dinlenmesi kesinlikle haramdır. Bunun dışında kalan şarkı ve türküleri okumak ise mubahtır. Örneğin kahramanlık şarkıları, edebi şarkılar, kâinattan ve mahlûkatın faniliğinden söz eden düşündürücü ve ibret verici şarkıları okumak ve dinlemek mubahtır.

2- EĞLENCE KAVRAMI

Aslında "eğlence" kavramının tarifi günümüzde yapılmamıştır. İnsanın behimi hislerini istismar edip onu hayvansal bir yaşama biçimine alıştırmaya çalışan düşünce sahipleri daima eğlence kavramının arkasına sığınmışlardır. Günümüzde "eğleniyorum, bu benim tabii hakkım değil midir?" diyerek haram işlemek için fetva isteyen müslümanların haddi hesabı yoktur. O halde "eğlence" kavramına bir sınırlama getirmek gerekir.

İslâm'da oyun ve eğlence vardır. Gerek küçükler gerek büyükler için eğlenmenin mubah olduğu hadislerden anlaşılmaktadır. Ancak yine hadislerden anlaşıldığına göre İslâm'da oyunlar, gayeli oyunlar, oyalayıcı oyunlar ve zararlı oyunlar olmak üzere üç gurupta toplanmaktadır. Gayeli oyunlar daha çok hayata hazırlayıcı mahiyettedir. Bu tip oyunlara çocuklarda, büyükler de teşvik edilmiştir. Söz gelimi erkekler için ok atışı⁽⁵²⁾, yüzme⁽⁵³⁾, ata binme⁽⁵⁴⁾, kızlar için bebeklerle oynama⁽⁵⁵⁾ ve diğer işleriyle ilgili oyunlar⁽⁵⁶⁾ gayeli oyunlar bölümünde mütalaa edilmiştir.

Hz. Peygamber (sav) bir babanın evladına karşı vazifelerini sayarken helâl rızıkla beslemek, yazıyı öğretmekle birlikte atıcılık ve yüzme öğretmeyi de zikretmiştir⁽⁵⁷⁾ Bir rivayette bütün eğlenceler" batıl ilan edilirken, "ok atmak, ata binmek, yüzmek, yürümek ve hanımıyla eğlenmek "bundan istisna edilmiştir.⁽⁵⁸⁾ Dinen yasaklanmamış oyunlar ise oyalayıcı oyunlar kabul

(51) İbnu Sad, Tabakatü'l- Kübra, Beyrut, 1960, I, 116.

(52) Darimi, Sünen, Kitabü's- Siyar, 34. bab

(53) Buhari, Sahih, Edeb, 81; Müslim, Sahih, Fedall, 81.

(54) Nevevi, Şerhu Müslim, XV, 204.

(55) Münavi, Fezû'l- Kadir, III, 343 Bu konuda fazla bilgi için bkz. Prof. Dr. İbrahim Canan, Hz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye.

(56) Tirmizî, Sünen, Fadall, 11

(57) Necm, 58- 61

(58) Kurtubi, Tefsir, XIV, 52.

edilmiştir. Dinen yasaklanmış, kumar, uğursuzluk çıkarmak, bahisli yarışmalar zararlı oyun ve eğlence türünden kabul edilmiştir. İçki ve dansın bulunduğu müzikli konserleri de bu kategoriye koymak mümkündür. Zira kadınlı erkekli dans, içki vb. müzikli oyun ve eğlencelerin zararlı eğlence türünden olduğu hususu izaha muhtaç değildir. Her şeyden önce kadın ve erkeğin birlikte dans etmeleri haramdır. Bu işi alışkanlık haline getirmiş bulunan bazı müslümanlar " dans haramdır " Sözüne işittikleri zaman büyük bir infiale kapıldıklarını görüyoruz. Burada temel sorun inanç faktörüdür.

Esasen eğlencenin sınırlarını tayin etmek o kadar zor bir mesele değildir. Çünkü Lokman 6. ayetinde "Allah yolundan saptıran" eğlenceden söz edilmiştir. Eğer bir eğlence, (müzikli, müziksiz, oyun, v. s, türü ne olursa olsun) Allah'ın yolundan saptırıyorsa veya dinen yasaklanmış bir fiilin işlenmesine vesile oluyorsa o eğlence haramdır. Bu itibarla eğlence, müzikli ve danslı konserler, ya da seks ve şehvet üzerine kurulan şarkı ve türküleri söylemek ve dinlemekle ilgili İslami hüküm, kavram kargaşasına yaklaşmıyacak kadar açıktır.

3- SAPTIRICI MÜZİĞİN HARAM OLUŞUNUN DELİLLERİ

a) Ayetler :

aa) Lokman Süresinin 6. ayeti, insanları Allah yolundan saptırmak ve ayetleri alaya almak amacıyla eğlence satın alan kimseleri zammektedir.

bb) Kurtubi'ye göre " Gülüyorsunuz ve ağlamıyorsunuz" ⁽⁵⁹⁾ ayeti, oyalanmak ve vakit öldürmek amacıyla şarkı söylemenin de haram olduğunu göstermektedir. ⁽⁶⁰⁾

cc) Yine Kurtubiye göre "ve onlardan kime gücün yetiyorsa onu sesinle oynat" ⁽⁶¹⁾ ayeti de şarkı söylemenin haram olduğunu göstermektedir. ⁽⁶²⁾ Ömer Nasuhi Bilmen bu ayeti tefsir ederken şöyle der : " ve âdemoğullarından hangisini iğfal edebilirsen iz'acet, masiyete davet et, onu oyun- eğlence ile, beyhude nağmeler ve gayri meşru bir şekilde onu yoldan çıkarmaya çalış. ⁽⁶³⁾ Bu ayetlere göre eğlendirmek maksediyle şarkı söylemek ve dinlemek şeytanın hareketlendirir ve haramdır.

b) Hadisler

aa) Sünnen- i Beyhaki'de yer alan bir rivayete göre Resulullah şöyle

(59) İsra, 17/64.

(60) Kurtubi, XIV, 52.

(61) Ömer Nasuhi Bilmen, Tefsir, İst., 1984 IV, 1892

(62) Beyhaki, Sünen, X, 223.

(63) Tirmizi, Tefsir, Lokman Süresinin Tefsiri.

buyurdu : "Su baklanın ortaya çıkmasına sebep olduğu gibi, şarkı da kalpte-ki nifakin ortaya çıkmasına vesile olur."⁽⁶⁴⁾

bb) Ebu'l- Ümame'den gelen rivayete göre Resulullah şöyle buyurdu : "şarkıcı cariyeleri satmayınız, satın almayınız ve onlara şarkı söylemeyi öğretmeyiniz. Onların ticaretinde hayır yoktur. Paraları da haramdır. "İnsanlardan kimileri var ki, Allah'ın yolundan saptırmak için eğlence satın alırlar" ayeti bunlar için nazil oldu.⁽⁶⁵⁾ O devirlerde müzikli ve dans kültürü tamamen köle kızlar aracılığıyla icra edilmekteydi. Hür kadınlar bugünkü gibi artist ya da sanatçı olmazlardı. Bu yüzden Resulullah (sav) köle olan dansöz ve şarkıcı kızların ticaretinden söz etmiş, onların alış- verişlerinden doğacak sakıncalara işaret buyurmuş, şarkıcılık yapan köle kızları, Arapça'da "köle kız" anlamına gelen "kanye" ile ifade etmiştir. (Mevdudi, Tefhim, IV; 288)

cc) Kadi Ebu bekir İbnü'l- Arabi, Ahkamü'l- Kuran'ında Abdullah b. Mübarek ve İmam Malik'e dayanarak Hz. Enes'ten rivayet ettiğine göre Resulullah şöyle buyurdu : "Her kim bir musiki meclisine bir şarkıcı kızın söylediği şarkıyı dinlerse ahiret günü onun kulaklarına erimiş kurşun dökülecektir."⁽⁶⁶⁾

dd) Müslim'de yer alan ve bayram günlerinde kızların tef çalıp şarkı söylemelerini mubah kılan rivayetler ile⁽⁶⁷⁾ şarkı söylemenin haram olduğunu emreden rivayetler ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Zira kadınlarla ilgili tef çalma ve şarkı söyleme mubahlığı kadınların, erkeklerin yanında açılmaları ve örtülerin kaldırılmaması şartına bağlıdır. Bir kadının yabancı erkeklere şarkı söylemesi ve dans etmesi elbette ki haramdır ve söz konusu olamazdır. Bu konuda bir ihtilaf yoktur. Eğer bir eğlence meclisinde, örneğin bir konserde şehvi duyguları tahrik edici konuşmalar yapılıyorsa veya kadınlarla erkekler arasındaki mahremiyet perdesi kalkıyorsa o eğlence kökten yasaktır.⁽⁶⁸⁾

ee) Adamın biri Kasım b. Muhammed b. Hanefi'ye gelerek şarkı söylemenin hükmünü sormuştur. Kasım b. Muhammed Ona "Senin için yasaklıyor ve kerih görüyorum." demiştir. Bunun üzerine adam "yani şarkı söylemek haramdır mıdır? diye sorunca Kasım b. Muhammed : "Bak kardeşim, Allah hak ile batılı birbirinden kesin bir şekilde ayıracak olsa sence şarkı söylemeyi hangi koyar? " diye karşılık vermiştir.⁽⁶⁹⁾ Kur'an ve sünnetin gayesini anlayan herkes şarkı söylemenin hak bölümünde yer almayacağını bilir.

(64) İbnü'l- Arabi, Ahkamü'l- Kuran, Beyrut, 1987, III, 1493.

(65) Müslim, Sahih, İdeyn, 16.

(66) İbnü'l- Arabi, a.g.e., III, 1994.

(67) Beyhaki, Sünen, X, 224.

(68) Yunus, 10/32.

(69) Kurtubi, Tefsir, XIV, 52.

c- Alimlerin Görüşleri

aa) İbnu'l- Kasım şarkı söylemenin hükmünü İmam Malik'e sormuş. İmam Malik; "Gerçekten sonra sapıklıktan başka ne var"⁽⁷⁰⁾ ayetini okumakla yetindi.⁽⁷¹⁾

bb) İmam- ı Azam'ın şarkı söylemeyi yasakladığı biliniyor.⁽⁷²⁾

cc) İmam Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah babasına şarkı söylemenin hükmünü sormuş, İmam Ahmed "şarkı söylemek, kalpte nifakın ortaya çıkmasına sebep olur" demiştir. ⁽⁷³⁾ Babasından kendisine miras olarak şarkıcı bir cariye kalmış olan yetim bir çocuk cariyesini satmak ister. Durum Ahmed b. Hanbele sorulduğunda şu cevabı verir : "Bu cariye şarkıcı olarak değil sadece cariye olarak satılabilir. " O zaman kendisine: "Efendim bu cariye şarkıcı olarak 30 bin, ama sadece cariye olarak 20 bin eder. Buna ne dersiniz? diye sorulur. İmam bunun üzerine : "Bu cariye şarkıcı sıfatıyla satılmaz, cariye olarak satılmalıdır." der. ⁽⁷⁴⁾

dd) İshak b. İsa şöyle der : "İmam Malik'e Medine ehlinin caiz gördüğü şarkı türünü sordum. İmam Malik "Bizde sadece fasıklar bu işi yapar" dedi. ⁽⁷⁵⁾ İmam Malik ayrıca şarkıcılığı cariyeler için bir ayıp kabul ettiği için, alışverişin o ayıptan dolayı temelden bozulabileceğine hükmetmiştir. ⁽⁷⁶⁾

ee) İmam Şafiye göre bir kimse kendi cariyesinin şarkısını dinleyebilir. Ama başkalarını onu dinlemeye davet etmek duygusuzluktur. Böyle bir kimse sefihtir ve şahadeti de merduttur. Çünkü insanı batıla davet etmektedir. ⁽⁷⁷⁾ Düğünlerde tef çalınabilir, ama kadının erkeklere oynaması, kadının şarkı söyleyip dans etmesi haramdır. ⁽⁷⁸⁾

Sonuç

Eğlencenin bir türü olan müzik, sözlerine, yerine ve hitap ettiği şahıslara göre değişebilen bir sanattır. Müzikli eğlencelerin hükmüyle alakalı olarak şunlar söylenebilir :

1) Haram unsurlar ihtiva eden müzik türleri kesinlikle haramdır. Örneğin, kadının veya erkeğin güzelliğini tasvir eden, isyan ifade eden lafız ve kelimeler taşıyan şarkılar gibi.

(70) Alusi, Tefsir, XXI, 68.

(71) Alusi, a.g.e., a.y.

(72) Kurtubi, Tefsir, XIV, 55.

(73) Kurtubi, a.g.e., a.y.

(74) Kurtubi, a.g.e., a.y.

(75) Kurtubi, a.g.e., 56

(76) İbnu'l- Arabi, Ahkamü'l- Kur'an, III, 1494.

(77) İbni Hümmam, Fethü'l- Kadir, VI, 36.

(78) Gazali, İhya, II, 302.

2) Saptırtmamak şartıyla dinlendirici ve yorgunluk alıcı şarkıları söylemek ve dinlemek caizdir. ⁽⁷⁹⁾

3) Dünya arzusu ve şehvet hisleriyle dolup taşan gençler için yalnızca hisleri tahrik eden müzik haramdır.

4) Vakitlerinin çoğunu müziğe veren, sürekli müzikle meşgul olanlar için, bu durum mekruhtur.

5) Müzik, güzel sestен zevk alma ve stres atmanın dışında bir duyguya kapılmayan kimse için mubahtır.

6) Allah sevgisiyle dolup taşan, duyduğu sestен sadece Allah'ın güzel sıfatlarını hatırlayan kimseler için müzik müstahaptır. ⁽⁸⁰⁾

7) Şarkı söyleyen kadın olduğu zaman eğer kadın sesinden etkilenip tahrik olunuyorsa onu dinlemek haramdır. Burada haramın hükmü, müzikten değil, kadının sesinden ileri gelmektedir. Aslında kadının sesi haram değildir. Fakat şehveti tahrik ederse, Kur'an okumasını dinlemek bile haramdır. ⁽⁸¹⁾

8) Müzik aleti, içki meclislerinin sembolü ise onu kullanmak haramdır. Aynı şekilde şarkının güftesi İslam ahlakına aykırı unsurlar taşıyorsa, onu okumak bile haramdır.

9) Gençliğinden dolayı şehvi duyguların mahkûmu olan bir kimse, aşırı derecede müziğe dalar ve bütün zamanını bu yolda geçiriyorsa, bu insan sefih olur. ⁽⁸²⁾

(79) Ayni Umdetü'l-Kari, III, 360.

(80) Gazali, a.g.e., II 279-281.